

Ю. В. Колобов,
здобувач кафедри державного управління філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА І ВИЗНАЧАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ

THE SPECIFICS AND MAIN PARAMETERS OF THE EXECUTIVE POWER'S FUNCTIONING ARE RESEARCHED

У статті досліджено специфіку і визначальні параметри функціонування виконавчої влади. Розглянуто її місце в системі поділу влади. Визначено її сутність, особливості та функції. Проаналізовано організацію виконавчої влади в Україні. Виокремлено принципи її функціонування в демократичній державі.

The specifics and main parameters of the executive power's functioning are researched in the article. Its place in the system of power division is considered. Its essence, characteristics and functions are defined. The organization of executive power in Ukraine is analyzed. The principles of its functioning in democratic state are distinguished.

Ключові слова: державне управління, державна влада, виконавча влада.
Key words: public administration, state power, executive power.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В останні роки адміністративна реформа характеризується активною динамікою формування та вдосконалення діяльності виконавчої гілки влади. Реформування системи виконавчої влади є одним із пріоритетних напрямів державного будівництва та проводиться з метою підвищення ефективності функціонування державного апарату в інтересах розвитку громадянського суспільства та зміцнення держави. Актуальним у даних умовах є дослідження особливостей функціонування виконавчої гілки влади.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Державна влада є, перш за все, владою політичною. Державна влада — це вища форма вираження політичної влади, що реалізується шляхом монопольного права приймати закони, обов'язкові для всього населення, а також апарату управління і примусу і специфічних державних засобів і методів. Одним із основоположних принципів побудови сучасної демократичної держави є принцип поділу влади. Державна влада повинна вибудовуватися на певній функціональній і компетентній спеціалізації, що не порушує її принципової єдності. Для виконавчої влади як однієї із різновидів державної влади притаманні ознаки державної влади. У той же час необхідно виокремити низку особливих ознак, характерних лише для виконавчої влади як самостійної гілки влади.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у дослідження функціонування виконавчої гілки влади зробили такі вчені, як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, Ю. Битяк, Н. Бровко, В. Гаращук, О. Дяченко, Ю. Козлов, В. Комаровський, В. Медведєв, М. Смоленський, Ю. Соколова, В. Чиркин та інші.

Метою статті є дослідження специфіки і визначальних параметрів функціонування виконавчої гілки влади.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Управління державними справами здійснюють всі органи державної влади. Таке управління реалізується в формах законодавчої, виконавчої та судової діяльності. Ці форми діяльності спрямовані на здійснення єдиних цілей та завдань держави, але кожна з них обумовлена поділом державної влади між різними органами держави.

В. Чиркин зазначає, що з точки зору концепції поділу влади виконавча влада — це влада з виконання законів, з їх реалізації законними шляхами, включаючи примус. Для цього необхідними є організаційні заходи, розпорядча діяльність, видання індивідуальних та нормативних правових актів. У сучасних умовах виконавча влада все частіше виступає як виконавчо-розпорядча, як організуюча діяльність держави. Всі ці аспекти складають власне управлінську діяльність держави [1].

Не можна не погодитися із російськими вченими, які зазначають, що державне управління можна розглядати з двох позицій — у широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі слова — це управління державними справами, яке здійснюється всіма гілками державної влади (законодавчою, виконавчою та судовою). У вузькому сенсі слова, державне управління можна охарактеризувати як виконавчу діяльність з безпосередньої організації соціальних процесів у суспільстві. У цьому випадку державне управління здійснюють органи виконавчої влади: уряд, міністерства, державні комітети (агенції), адміністрації областей і т.д. Саме вони (а відповідно і вся виконавча влада) вирішують питання загального управління, керують сферами та галузями господарства, управляють державними підприємствами, об'єднаннями, установами, організаціями, здійснюють управлінський вплив на недержавні об'єкти [2]. У цьому контексті важливим є дослідження специфіки та визначальних параметрів функціонування виконавчої гілки влади, яка здійснює левову частку державного управління.

Розглядаючи співвідношення державного управління і виконавчої влади, українські вчені виходять з того факту, що сам характер виконавчої влади, зумовлений її об'єктивним призначенням — виконанням законів та інших правових актів, підтверджує єдність цієї гілки влади зі змістом державного управління, тобто управлінської діяльності держави. Відтак, визнання змістовного зв'язку виконавчої влади з державним управлінням є однією з методологічних передумов правильного розуміння суті як виконавчої влади, так і державного управління [3].

Отже, державне управління можна розглядати як вид державної діяльності, у рамках якої реалізуються завдання виконавчої влади. Але в той же час ми маємо пам'ятати, що категорія "державне управління" та "виконавча влада" за своїм змістом не збігаються. Адже, по-перше, державне управління як владно-організуюча діяльність певних органів держави здійснюється і за межами системи власне органів виконавчої влади (наприклад, у середині апаратів будь-яких органів державної влади з боку їх керівних посадових осіб щодо інших службовців органу та всередині державних підприємств, установ і організацій з боку їх адміністрацій щодо іншого персоналу). По-друге, важливо враховувати, що в будь-якій демократичній державі функції виконавчої влади здійснюються суб'єктами не лише державної влади, оскільки ці функції можуть бути делеговані державним органам місцевого самоврядування та деяким іншим недержавним інституціям. До того ж, функції виконавчої влади за своїм змістом об'єктивно властиві місцевому самоврядуванню як формі реалізації в цілому публічної влади. Отже, частина функцій державного управління реалізується за межами виконавчої влади, але водночас частина функцій виконавчої влади може реалізовуватись за межами державного управління [4].

Виконавча влада — одна з трьох гілок єдиної державної влади в Україні. Володіючи певною самостійністю в функціональному та компетенційному аспектах, ця гілка державної влади тісно взаємодіє із законодавчою та судовою гілками державної влади, створюючи таким чином систему "стримувань та противаг".

Законодавча влада розробляє та приймає закони, здійснює контроль органів виконавчої влади в межах передбачених Конституцією України (ст. 85, 87). На виконавчу владу покладається завдання організувати практичну реалізацію цих законів (ст. 116 Конституції України). Повноваження та можливості здійснення виконавчої влади покладаються на апарат державного управління на чолі з Кабінетом Міністрів України, який, в свою чергу, включає в себе багаточисельні органи, центральні та місцеві, такі як міністерства, державні агенції, державні адміністрації.

Органи судової влади покликані здійснювати правосуддя. Судова влада в Україні здійснюється шляхом конституційного, цивільного, адміністративного та кримінального судочинства. Окрім того, судова влада здійснює контроль за законністю в діяльності органів виконавчої влади та її посадових осіб [5].

Таким чином, виконавча влада — невід'ємний атрибут державно-владного механізму, побудованого на засадах поділу влади. Вона завжди існує поряд із законодавчою та судовою владою. Вона виражається в діяльності спеціальних суб'єктів, наділених виконавчою компетенцією, і представлена в державно-владному механізмі органами виконавчої влади.

Розглядаючи виконавчу владу в системі поділу влади, варто зазначити, що вона володіє найбільш розгалуженою системою різноманітних державних органів з багаточисельним кадровим складом державних службовців у центрі та на місцях. На відміну від законодавчих та судових органів держави, які, звісно, пов'язані певною субординацією, але не підпорядковані один одному адміністративно, органи виконавчої влади вибудовуються у відповідності з принципом підпорядкованості. Вони мають право зобов'язувати підпорядковані органи, вказуючи їм, як необхідно діяти, як саме вирішувати те чи інше питання.

Суб'єктом виконавчої влади є апарат державного управління, який представлений складною системою органів виконавчої влади, що перебувають у різноманітних зв'язках та відносинах і виконують основні завдання і функції держави шляхом повсякденної й оперативної управлінської (розпорядчої і виконавчої) діяльності [6].

В. Комаровський зазначає, що функціонування виконавчої влади в сучасній правовій державі залежить від тих зв'язків і взаємовідносин, які складаються: по-перше, між структурними елементами системи державного управління (виконавча влада — законодавча влада — президент); по-друге, всередині самої системи виконавчої влади, між політичними та адміністративними її компонентами; по-третє, між державою та суспільством, оскільки ефективність державного управління вимірюється, перш за все, підтримкою громадян чи її відсутністю [7].

У виконавчої влади є певна сфера відносин, де вона функціонує і яка включає в себе: відносини влади з громадянами; господарську, соціальну, правоохоронну сфери, сферу зовнішніх відносин та інтересів; відносини з підприємствами, установами та іншими організаціями, відносини з їх трудовими колективами. Як і в будь-якій іншій владі, у виконавчій владі є свої ознаки: 1) виконавча влада носить універсальний характер, вона існує безперервно і всюди, де функціонують людські об'єднання; 2) виконавча влада володіє примусовим характером, вона робить акцент на силу — можливість самостійно здійснювати заходи впливу; 3) предметність — наявність правових, інформаційних, технічних і організаційних ресурсів; 4) виконавча влада носить організаційний характер [8]. Отже, метою діяльності виконавчої влади є, у першу чергу, забезпечення умов, які сприяють добробуту громадян, суспільства і держави, а також умов для реалізації громадянами та організаціями їх прав і свобод, для вільного політичного, економічного, соціального та духовного життя суспільства.

Як зазначають українські вчені, "особливість виконавчої влади серед гілок державної влади полягає в тому, що саме у процесі її реалізації відбувається реальне втілення в життя законів та інших нормативних актів держави, практичне застосування всіх важелів державного регулювання й управління важливими процесами суспільного розвитку". Причому вирішальна спрямованість виконавчої влади полягає в утвердженні і забезпеченні прав та свобод людини, що визнається Конституцією України (ст. 3) "найвищою соціальною цінністю" [9].

В. Чиркин робить висновок, що виконавча влада — це об'єктивна необхідність, без неї не може функціонувати держава. Разом з тим, за своїм характером, способом організації вона тяжіє до відособленості, авторитаризму, прагне вивільнитись від контролю зі сторони інших гілок влади. У зв'язку із ускладненням завдань управління та з суб'єктивних причин виконавча влада схильна до невиправданого розширення свого апарату, бюрократизму, корупції. Необхідно багато складових, таких як контроль зі сторони інших органів, громадських об'єднань, засобів масової інформації, мас "знизу", відповідне виховання кадрів, для того щоб досягти успіху в демократизації апарату управління [10].

У сучасній правовій державі виконавча влада не підпорядкована іншим видам влади, вона є самостійною, але її мають право контролювати інші гілки державної влади та органи, що не входять до жодної з гілок: парламент, судові органи, прокуратура, уповноважений по правах людини тощо. Рівень підконтрольності виконавчої влади різко зростає в умовах розвиненої демократії та її проявів: свободи слова, права на отримання суспільно-значимої інформації, багатопартійності ті ін.

Як відомо, виконавча влада є найбільш потужною в системі державної влади. Вона безпосередньо розпоряджається фінансовими і матеріальними ресурсами всієї держави. Влада, якою володіють виконавчі органи, за своєю суттю і призначенню — адміністративна влада. У випадку її

правильного, оптимального використання держава стає сильною і авторитетною. В іншому випадку вона стикається з сукупністю різноманітних проблем. Від діяльності виконавчої влади багато в чому залежить ефективність забезпечення безпеки громадян, суспільства, держави, реалізація соціальних і економічних програм.

У сучасній демократичній державі діяльність виконавчої влади носить правовий характер, в основі якого знаходяться конституційне і адміністративне право, які визначають сутність і зміст цієї діяльності, регламентують предмети відання, повноваження, функції і завдання органів державної влади [11].

Включеність державної служби в систему інститутів влади і одночасно в систему відносин з громадянами та інститутами громадянського суспільства передбачає поділ її функцій на два класи — так звані "штатні" та "лінійні" (відповідно: функції обслуговування керівництва та установ у цілому і функції безпосереднього обслуговування громадян). Основні напрями діяльності, цільові завдання державної служби розкриваються в наступних аспектах: політичному, організаційному, нормативно-правовому, кадровому, аналітичному, а також у забезпеченні зворотного зв'язку з населенням і надання керівництву необхідної інформації для прийняття рішень [12].

Однією з важливих функцій виконавчої влади є політико-адміністративне управління, адже вона не лише виконує закони, втілює в життя волю правлячих сил, але й сама приймає участь в розробці державної політики, виступаючи в якості головного посередника між державою та суспільством, а також у певних випадках у ролі впливового політичного актора. Варто теж враховувати, що в силу своїх функцій виконавча влада, державна служба контактують з бізнесом, профспілками, іншими групами інтересів, а тому нерідко приймають участь в артикуляції та агрегуванні групових інтересів, що може здійснювати сприятливий вплив на стан політико-адміністративної системи, а може і підривати публічний характер державного управління [13].

Розглядаючи специфіку виконавчої влади, варто звернути увагу та проаналізувати її ієрархічну організацію, яка закріплена в Конституції України й являє собою систему органів виконавчої влади. На вищому рівні знаходиться Кабінет Міністрів України, на центральному рівні — міністерства, державні комітети, агенції та інші центральні органи виконавчої влади, на місцевому рівні — місцеві державні адміністрації, а також Рада міністрів Автономної Республіки Крим та деякі інші місцеві органи виконавчої влади, котрі безпосередньо підпорядковані центральним органам виконавчої влади. Особливістю ієрархії виконавчої влади в Україні є своєрідне місце в ній Президента України, який призначає за згодою Верховної Ради Прем'єр-міністра України, припиняє його повноваження та приймає рішення про його відставку, призначає за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах (стаття 106). Як видно, Президент України володіє дуже широкими повноваженнями в сфері виконавчої влади, але відповідальності за її здійснення не несе, вона цілком і повністю лягає на Прем'єр-міністра та міністрів. Дуалізм виконавчої влади пояснюється змішаною, президентсько-парламентарною формою державного правління, яка зумовлює наявність подвійного керуючого центру. Тобто повноваження виконавчої влади певним чином розподілені між Президентом України і Кабінетом Міністрів.

Однак, як зазначають українські вчені, це не дає підстав ототожнювати пост Президента з виконавчою гілкою влади. Адже статус Президента як глави держави має, так би мовити, наскрізне значення щодо гілок влади. Специфіка цього статусу полягає у тому, що в ньому окреме місце займають його повноваження у сфері виконавчої влади (або державного управління). Причому їх обсяг прямо залежить від існуючої в державі форми правління: цей обсяг більший

у президентській республіці, менший — у парламентарній. На сучасному етапі вітчизняного державотворення народження інституту Президента було обумовлено об'єктивними потребами перехідного періоду щодо зміцнення виконавчої влади, підвищення ефективності державного управління. Тому введення в Україні поста Президента супроводжувалося підвищеними суспільними очікуваннями від посилення впливу держави, її владних структур на процеси соціально-економічних та державно-правових перетворень у нашій країні. Для цього главі держави надані досить широкі повноваження у сфері виконавчої влади. Однак це аж ніяк не означає, що Президент набув ознак "органу" виконавчої влади, а тим більше — "глави" цієї гілки влади.

Статус Президента України не уособлюється жодною гілкою влади, а є статусом глави держави зі значними компетенційними преференціями — насамперед установчими і кадровими — щодо виконавчої влади. Тобто Президент України віднесений до виконавчої влади лише функціонально, через певний обсяг своїх повноважень, але він не належить до неї структурно, на відміну від Кабінету Міністрів, який є окремою структурною ланкою системи органів виконавчої влади [14].

Не можна не погодитися, що така дуалістична модель з домінуванням Президента було зумовлена історично. Дійсно, на початку своєї незалежності Україні потрібна була сильна, майже авторитарна влада, існування якої обумовлювалося соціальними, економічними та політичними кризами. У сучасних умовах, коли Україна сповідує демократичні принципи і прагне дійсного народовладдя, постає питання про доцільність такої системи. Адже за неї Прем'єр-міністр виступає "хлопчиком для биття", який бере на себе весь народний негатив (хоча реально в нього досить мало повноважень для цієї посади), а дійсне управління виконавчою владою здійснює Президент, який не несе майже жодної відповідальності за діяльність призначеного ним Прем'єр-міністра і уряду, якими він де-факто керує. Така позиція є дуже зручною для Президента в політичному плані, але суттєво зменшує ефективність роботи Кабінету Міністрів, строк "придатності" якого дуже часто є нетривалим. Окрім того, така ситуація значно зменшує зв'язок між Верховною Радою та Кабінетом Міністрів, а за умови відсутності більшості у пропрезидентській партії може виникнути колапс влади. Адже не заважаючи на те, що Президент призначає і де-факто керує урядом, останній все одно повинен, у першу чергу, впроваджувати в життя закони, які приймає Верховна Рада, і для ефективного свого функціонування йому потрібне прийняття певних законів. Таким чином, на нашу думку, краще використовувати чисті форми державного правління з чіткою виробленими механізмами "стримувань та противаг", зокрема для України, кращою формою республіканського правління є президентська.

Отже, сутність виконавчої влади можна звести до наступних положень.

1. Виконавча влада є відносно самостійною гілкою (формою, видом) єдиної державної влади в Україні — атрибутом державно-владного механізму, побудованого на засадах поділу влади, й здійснюється поряд із законодавчою та судовою в тісній взаємодії.

2. Виконавча влада є самостійною лише у зв'язку з практичною реалізацією Конституції, законів України в загальнодержавному та функціонально-компетенційному масштабі. На неї покладено найбільшу частину загальнодержавних функцій.

3. Виконавча влада має державно-правову природу, наділена владними повноваженнями, що виявляється в її можливостях впливати на поведінку і діяльність людей, їх об'єднань, праві й можливостях підкоряти своїй волі інших.

4. Виконавчу владу здійснюють на засадах поділу державної влади на гілки не на всіх рівнях, а лише на вищому, оскільки на місцевому рівні відсутні законодавчі органи. На рівні ра-

йону в місті є судові органи, у той же час відсутні органи виконавчої влади (державного характеру), крім Києва та Севастополя. Немає їх і на рівні села, селища, міста. Управління на цьому рівні здійснюють органи місцевого самоврядування.

5. Виконавча влада не може ототожнюватися з виконавчою діяльністю, оскільки така діяльність є формою реалізації виконавчої влади, видом державної діяльності відповідної компетенційної та функціональної спрямованості.

6. Виконавча влада здійснюється системою спеціально створених суб'єктів — органами виконавчої влади різних рівнів, які наділено виконавчою компетенцією, що не властиво органам законодавчої та судової влади. Через систему цих органів — виконавчої влади — здійснюють державне управління, виконавчу й розпорядчу діяльність [15].

У свою чергу, спираючись на дослідження В. Медведєва, до основних ознак виконавчої влади можна додати:

— виконавча влада реалізується не сама по собі, а у відносинах з різними індивідуальними і колективними елементами державно-організаційного суспільства в загальнодержавному масштабі і в якості специфічної державної функції правовиконавчого характеру;

— виконавча влада, яка виражається в особливому виді державної діяльності — правозастосуванні, не може не мати певне суб'єктне вираження;

— виконавча влада в процесі своєї реалізації наповнена організаційним змістом;

— виконавча влада реалізується в процесі державно-управлінської діяльності;

— виконавча влада характерна також тим, що в безпосередньому віданні і розпорядженні суб'єктів, що її реалізують, знаходяться найбільш суттєві атрибути державної влади (фінанси, найважливіші засоби комунікації, армія і органи правопорядку, виправні заклади та ін.) [16].

Логічним завершенням даної статті нам видається розгляд принципів функціонування виконавчої влади в сучасній демократичній державі. Для виконавчої влади характерними є загальні та специфічні принципи функціонування, які різні автори класифікують за різними критеріями. Одні автори виокремлюють загальносистемні, структурні і спеціалізовані принципи. Так, до суспільних принципів Г. Атаманчук відносить принципи: об'єктивності, демократизму, федералізму, правового регулювання, законності, гласності [17]. Інші автори, наприклад Ю. Козлов, надає іншу класифікацію принципів організації і діяльності виконавчої влади: самостійність органів виконавчої влади, федералізм, законність, врахування особливостей об'єктів, якими управляють, відповідальність, гласність, економічність [18].

В. Медведєв виокремлює наступні загальні принципи побудови і діяльності системи виконавчої влади в будь-якому демократичній державі:

— принцип законності і правового регулювання;
— принцип ефективності;
— принцип системності органів виконавчої влади;
— принцип централізації і децентралізації функцій в системі виконавчої влади;

— принцип диференціації і фіксування функцій і повноважень органів виконавчої влади;

— принцип професіоналізму і компетентності;
— принцип гласності (публічності — Ю. Колобов);
— принцип взаємодії і узгодженого функціонування органів виконавчої влади з органами законодавчої і судової влади, органами місцевого самоуправління;

— принцип делегування повноважень;
— принцип контролю в процесі організації і діяльності органів виконавчої влади;

— принцип участі громадян у формуванні органів виконавчої влади [19].

Варто зазначити, що кожний із перерахованих вище принципів відіграє дуже важливу роль у діяльності органів

виконавчої влади і не може розглядатися у відриві один від одного.

На основі вище наведеного можна зробити висновок, що забезпечення ефективності державного управління в умовах реформування державного апарату неможливо без трансформації нині існуючої структури виконавчої влади в Україні в єдину, цілісну і злагоджено працюючу систему, в якій би ефективно взаємодіяли і функціонували всі її інститути.

Література:

1. Чиркин В.Е. Государственное управление. Элементарный курс / В.Е. Чиркин. — М.: Юрист, 2001. — С. 206.

2. Бровко Н.В. Административное право: учебник для вузов / Н.В. Бровко, М.Б. Смоленский, Ю.А. Соколова. — М.; Ростов-на-Дону: МарТ, 2003. — С. 38.

3. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. — К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. — С. 18.

4. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. — К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. — С. 18—19.

5. Конституція України: чинне законодавство з змінами та допов. станом на 26 січ. 2012 р. — К.: Паливода А.В., 2012. — 56 с.

Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. — К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. — С. 19.

7. Комаровский В.С. Государственная служба и средства массовой информации: [курс лекцій] / В.С. Комаровский. — Воронеж: Издательство Воронежского Государственного Университета, 2003. — С. 22.

8. Бровко Н.В. Цит. праця. — С. 44.

9. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. — К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. — С. 17.

10. Чиркин В.Е. Государственное управление. Элементарный курс / В.Е. Чиркин. — М.: Юрист, 2001. — С. 207.

11. Медведев В.Н. Система исполнительной власти в Российской Федерации: правовые аспекты обеспечения единства: дис. канд. юрид. наук: 12.00.14 / Медведев Вадим Николаевич. — М., 2003. — С. 21—22.

12. Комаровский В.С. Государственная служба и средства массовой информации: [курс лекцій] / В.С. Комаровский. — Воронеж: Издательство Воронежского Государственного Университета, 2003. — С. 23.

13. Комаровский В.С. Государственная служба и средства массовой информации: [курс лекцій] / В.С. Комаровский. — Воронеж: Издательство Воронежского Государственного Университета, 2003. — С. 22.

14. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. — К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. — С. 23—24.

15. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — С. 15.

16. Медведев В.Н. Система исполнительной власти в Российской Федерации: правовые аспекты обеспечения единства: дис. канд. юрид. наук: 12.00.14 / Медведев Вадим Николаевич. — М., 2003. — С. 22—23.

17. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления. Курс лекций / Г.В. Атаманчук. — М., 1997. — С. 193—199.

18. Козлов Ю.М. Административное право в вопросах и ответах: учебное пособие / Ю.М. Козлов. — М., 2002. — С. 58—61.

19. Медведев В.Н. Система исполнительной власти в Российской Федерации: правовые аспекты обеспечения единства: дис. канд. юрид. наук: 12.00.14 / Медведев Вадим Николаевич. — М., 2003. — С. 25—26.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2013 р.